

חורבת רימון וחורבת זעק

אופי הטיול: רכוב, משפחות.

משך הטיול: כ-3 שעות.

מי שתייה: חורבת זעק.

אתרים בתשלום: היקב בחורבת זעק. יש לתאם בטל: 052-3231260 / 052-2887050

הערות: יש להצטייד בפנס

בסיומנו נבקר בחורבת רימון- בית כנסת ויישוב יהודי מתקופת המשנה והתלמוד, נשקיף על גבעות להב ולאחר מכן נגיע לחורבת זעק, שם נזחל במערה בעקבות בר כוכבא ולוחמיו.

לבאים מכיוון ת"א- בצומת להבים נפנה שמאלה לכביש 31, אחרי כ-57 ק"מ פנייה נוספת שמאלה לכיוון ג'ו אלון. ניסע בכביש ואחרי כ-3 ק"מ נפנה ימינה, ניסע כ-300 מ' ואחריהם נפנה שוב ימינה לדרך עפר, בה נמשיך עד שנגיע לחנייה. מהחנייה נלך בשביל לעבר התל שנמצא צפונית לנו.

חורבת רימון נמצאת בדרומה של שפלת יהודה, על תל שגובהו 470 מ' מעל פני הים. ממזרח לתל משתרעת בקעת יבֵל, המפרידה בין מורדות דרום הר חברון ובין השפלה. הבקעה, שאדמותיה פוריות היוותה מקור מחיה עיקרי לתושבי היישוב הקדום. בקעה זו שייכת למערכת עמקים הנמצאים בין ההר לשפלה ונקראים "עמקי התלם".

רימון היתה אחת מערי נחלת יהודה: "זאת נחלת מטה בני יהודה... בנגבה... ושלחים ועין ורמון..." (יהושע ט"ו, לב)

בהמשך נזכרת רימון בנחלת שבט שמעון (יהושע י"ט, ז), דבר המוסבר במקום: "ויהי נחלתם בתוך נחלת בני יהודה" (שם, א)

גם אובזביוס, אב כנסייה שחי במאה ה-4, מתייחס בספרו אונומסטיקון למיקומה של רימון. בערך חרמה הוא כותב: "גם אותה לכד יהושע ויך את מלכה, אשר הייתה בנחלת שמעון ויהודה, ועתה היא הרמון- כפר גדול של יהודים במרחק ט"ז מילין מבית גוברין". על תיאור זה מוסיף הירונימוס (מתרגם התורה ללטינית במאה ה-4), כי מיקום רמון ב'דרומא'. הערבים שימרו את השם הקדום והם מכנים את המקום בשם 'אום א-רממין' (=אם הרימונים).

בחורבת רימון נמצאו שרידים מימי בית שני ועד לסוף התקופה הביזנטית (מאות 7-1 לספה"נ). מכיוון שלא נמצאו במקום שרידים מתקופת המקרא, מקובל לזהות את האתר המקראי בתל חליף, הנמצא כק"מ צפונה. השם רימון, נדד ככל הנראה, בתקופה מאוחרת יותר אל החורבה בה אנו נמצאים.

ברימון נמצאו שרידים מתקופת בית שני כגון מבנים, תנורים ומטבעות. כמו כן, נמצאה מערכת מסתור מימי מרד בר כוכבא. אך הממצא העיקרי והמרשים ביותר הוא בית הכנסת. בית הכנסת, שאת שרידיו אנו רואים, נבנה במאה ה-6 על גבי מבנים קדומים. זהו מבנה אורכי שרצפתו עשויה לוחות אבן מלבניים. במרכז האולם ניתן לראות עיטור ייחודי: חמש ורדות חקוקות באבן ולצידן מנורה. נראה כי חקיקה זו באה להחליף את עיטורי הפסיפס שנהוג לראות בבתי כנסת אחרים.

בקיר המערבי של בית הכנסת, תחת שפך עפר ואבנים, נתגלה מטמון של 64 מטבעות ברונזה, שהיוו אולי קופת צדקה. בחלק העליון של מילוי העפר נתגלו שני כלי חרס הפוכים, שבכל אחד מהם מטמון של מטבעות זהב (!). מהממצאים נראה כי במקום גרה אוכלוסיה אמידה.

נחזור בדרך עפר עד הכביש, שם נפנה ימינה לכיוון קיבוץ להב וניסע לאורך הגדר צפונה עד שנגיע לכביש 325. נפנה שמאלה ולאחר נסיעה של 2.5 ק"מ ניסע ימינה עד השלט המכוון לחורבת זעק. השביל מוביל לחווה ולמערכת מסתור שנמצאת למרגלותיה.

האזור בו אנו מטיילים מכונה גבעות להב. זהו גבולו הצפוני של הנגב וממוצע המשקעים באזור הוא כ-300 מ"מ בשנה, דבר המשפיע על מגוון הצומח שגדל בו - בעיקר שיחים נמוכים כמו סירה קוצנית, מתנן שעיר ושלהבית קצרת שיניים. בשנות ה-50 נטעה קק"ל את יער להב, שנמצא ממערב לנו, במטרה להוסיף 'ריאה ירוקה' לאזור, ועל מנת לחצוץ בין הבדואים שבנגב לערביי הר חברון. בתוך היער שוכן קיבוץ להב שהוקם בשנת תשי"ב (1952) ומשתייך לתנועת הקיבוץ הארצי. בתחילה נקרא הקיבוץ בשם ציקלג, על שם העיר המקראית שהייתה בקרבת מקום.

חורבת זעק: היישוב בזעק החל בתקופה הרומית. עם פרוץ מרד בר כוכבא (132-135), נאלצו תושבי המקום, כמו רבים מהתושבים היהודיים בארץ, לבנות "מקלטים" בהם יסתתרו מפני הרומאים. הודות לסלע הקירטון הרך שנפוץ באזור השפלה, הצליחו התושבים לחצוץ מערכות מסתור מתחת לבתים ומשם לנהל את המרד. בתחילה נראה היה כי הכף נוטה לטובת היהודים, אך בסופו של המרד ניכרו התוצאות הקשות- אלפי יהודים הרוגים ורבים שהוגלו מאדמותיהם.

כדי לזחול באחת ממחילות המסתור, נעבור את המבנה הביזנטי הבולט וניכנס לתוך אולם המערה. מימין לאבן ה'ים' הגדולה, חלק ממתקן בית בד קדום ששימש להפקת שמן מעצי הזית שגידלו התושבים, ישנו פתח למנהרה. משם נתחיל בזחילה.

ביציאה מהמערה אפשר להיכנס לחוות הבודדים של דודי ודורונה ולבקר ביקב (בתיאום).

במבט צפונה אנו רואים את קיבוץ שומריה. הקיבוץ הוקם בשנות ה-80 ע"י השומר הצעיר, ובשנת תשס"ה (2005), בעקבות פינוי גוש קטיף, 'הוחלפה' האוכלוסייה ותושבי עצמונה עברו לגור במקום.

נחזור עם הרכב בשביל עפר ונפנה ימינה בכביש. ניסע כ-2 ק"מ עד שנגיע לכביש מס' 325, שם נפנה שוב ימינה ונמשיך עד צומת דבירה. בצומת דבירה נפנה ימינה לכיוון ת"א.